

ISELJAVANJE IZ CRNE GORE

150 HILJADA ZA TRI DECENIJE,
PREKO TRI HILJADE LEGALNO ZA
TRI GODINE SAMO U NJEMAČKOJ

ZA EVROPSKI PULS PIŠU

Radana Damjanović,
generalna direktorka Direktorata
za poljoprivredu i pregovaračica
za poglavlje 11

Siniša Gazivoda,
advokat

Nikola Bošković
stipendista DAAD-a na
Freie Universität u Berlinu

KOMENTAR

**Vidimo
se poslije
2025.**

VIDIMO SE POSLIJE 2025.

Foto: Vijesti

Piše: Vladan Žugić

Zorana Jelića ne treba posebno predstavljati. Čovjek zvani - jedan zapošljeni (član DPS), četiri glasa (za DPS). Sinonim afere „Snimak“.

Umjesto moguće pravosudne i, u konkretnom slučaju, sigurno političke odgovornosti, jer se u pristojnom svijetu podnosi ostavka ukoliko se i pomene zloupotreba javnog novca za partijske svrhe, Jelić je napredovao. Od direktora i savjetnika u Zavodu za zapošljavanje, što je bio kada je napravljen tonski zapis sa sjednice Savjeta DPS-a, preko poslanika, do člana Senata Državne revizorske institucije (DRI).

Hajde da na primjeru pomenutog Zorana Jelića uradimo grubu računicu kada bi mogli završiti pregovore o pristupanju sa EU nakon novog Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori.

Svako ko se iole ozbiljnije bavio pregovorima sa EU zna da se teško ulazi u izvještaje EK, ali i da se teško izlazi. Komisija do kraja prati slušaj koji notira u svojim izvještajima o kandidatima i potencijalnim kandidatima. Recimo, od 2014. u svakom se izvještaju pomene afera „Snimak“ i konstatuje da za nju nije utvrđena pravosudna i politička odgovornost. I to će raditi sve dok ona ne bude završena na adekvatan, evropski način. A evropski bi bilo da Zoran Jelić podnese ostavku jer je novcem svih građana planirao, možda i zaposlio, članove DPS-a. To je prva i izgleda nerealna solucija.

Druga je da Zoran Jelić bude smijenjen. To se može desiti ako, kako je to predviđeno Zakonom o DRI, nesavjesno ili nestručno obavlja funkciju ili da opozicije dođe na vlast, što je opet politički osjetljivo s obzirom da je funkcija senatora stalna. Dakle, i ta je solucija izgleda nerealna.

Treća mogućnost je biološke prirode. Da sačekamo da Zoran Jelić napuni 67 godina starosti što je uslov da po sili zakona ode u penziju. I da nam Brisel da štrik za obavljen posao. I ta mogućnost je možda najrealnija. To je za sedam godina.

Nego da ostavimo Zorana Jelića po strani. Da damo objašnjenje zašto pregovori o članstvu sigurno neće biti završeni u mandatu ove, a kako stvari stoje, teško i u mandatu sljedeće Vlade.

Činjenica je da Crna Gora još nije ispunila prelazna mjerila za poglavlja 23. i 24, iako je premijer **Duško Marković** očekivao da ćemo ih dobiti do kraja prethodne godine. Ili, iako je polovinom 2016. tadašnji glavni pregovarač **Aleksandar Andrija Pejović**, valjda u susret izborima, rekao da je Crna Gora ispunila 80 odsto od

ukupno 83 prelazna mjerila za dva ključna poglavlja.

Posljednji Izvještaj EK o Crnoj Gori, osim po oštrijem tonu i dubini, ne razlikuje se puno od prethodnog. Novo je što je uvrštena afera „Koverat“, i što su fokusirana pitanja povjerenja u izborni sistem, drugog napada na Oliveru Lakić, te političke kontrole nad javnim servisom RTCG, i postupanja Agencije za antikorupciju u slučajevima smjene članova Savjeta RTCG i afere „Koverta“. Dio prelaznih mjerila koje treba ispuniti upravo se odnosi na borbu protiv korupcije sa posebnim osvrtom na ASK, na slobodu medija i na povjerenje u izborni sistem. Dio prelaznih mjerila koji je treba ispuniti upravo se odnosi na borbu protiv korupcije sa posebnim osvrtom na ASK, i na slobodu medija, dok će pitanje povjerenja u izborni sistem pratiti Crnu Goru kao sjenka u procesu pregovora.

Sa vraćanjem RTCG pod partijski šinjel, a u čemu je značajanu ulogu imala i ASK, koja je nevoljnom i slabašnom reakcijom u aferi „Koverat“ još više pod negativnim reflektorima, Crna Gora je tokom prethodne godine napravila više koraka nazad u ispunjavanju privremenih mjerila. Vratili smo se negdje na 2015, kada je počelo dolaziti do promjena u RTCG i kada je uspostavljena ASK. Možda na onih 80 odsto koje je pomenuo Pejović.

Uzalud Vladi brojanje otvorenih i rijetko privremeno zatvorenih poglavlja. Brzina pregovora sa EU je upravo uslovljena napretkom u dva ključna poglavlja - 23 i 24. Početna i prelazna mjerila su uglavnom zakonodavne aktivnosti i uspostavljanje institucija, u nekim slučajevima početni bilans rezultata, dok završna znače održive rezultate. Poslije sedam godina pregovaranja nismo istrčali ni pola manje zahtjevne dionice. A kad i brzinom puža istrčimo sva poglavlja, do cilja i članstva u EU slijedi ratifikacija u parlamentima ili na referendumima u članicama EU, što može potrajati i do dvije godine.

Nakon što su se na izborima za Evropski parlament stvari promijenile tako da će evropske snage biti ojačane zelenima i liberalima, koji su pobornici proširenja, i što je EK preporučila otvaranje pregovora sa Albanijom i Sjevernom Makedonijom, ni nezainteresovanost Uniji za proširenje više ne može biti alibi za šefove ASK-a, tužilaštva, sudstva, Vlade, države i ostalih iz DPS-a.

I da na kraju parafraziramo Zorana Jelića - jedna godina ovakvog sistema i zarobljenih institucija, četiri godine dalje od EU. Ona 2025. već sada zvuči poželjno.

**CRNOJ GORI PRIJETI
DEMOGRAFSKA KATASTROFA KAKO
EU OTVARA SVOJE TRŽIŠTE RADA**

Vrijedni i obrazovani već idu, uvozićemo konobare i vozače

Foto: Privatna arhiva

Piše: Vesna Rajković Nenadić

Iako nema zvaničnih podataka o tome koliko se građana Crne Gore iselilo u inostranstvo, grube računice ukazuju da je u posljednjih 30 godina Crnu Goru napustilo oko 150 hiljada stanovnika ili njen svaki četvrti građanin.

Sagovornici *Evropskog pulsa* ukazuju da će, kako se budemo približavali EU, broj građana Crne Gore koji će se iseljavati biti sve veći što će neminovno ostaviti posljedice na ekonomski i socijalni ambijent. Primjeri Hrvatske i Rumunije i regionalni trendovi upravo ukazuju na taj problem koji se tek povremeno pomene u crnogorskoj javnosti.

Posljednji zvanični podaci o građanima Crne Gore u inostranstvu objavljeni su nakon popisa 2003. prema kojima je tada u inostranstvu boravilo 53.433 građana - najviše u SAD, 18.700, i Njemačkoj 11.344. Monstat bilježi samo unutrašnje migracije, dok takve podatke nema ni Ministarstvo unutrašnjih poslova. Prema podacima MUP-a, u posljednjih deset godina, do 2018, broj građana koji je odjavio prebivalište je 1.806, ali taj podatak nije relevantan. Po zakonu bi građani morali da se odjave ali oni to ne čine iako dio njih decenijama živi

u inostranstvu. Razlozi su brojni, od toga da bi zadržali svoja prava u Crnoj Gori, počev od biračkog, pa do toga da dio njih radi na sivom tržištu.

Demograf, profesor na Univerzitetu Crne Gore, **Miroslav Doderović** za *Evropski puls* kaže da od početka ratova i sankcija 90-tih imamo stalnu tendenciju iseljavanja stanovništva prema zapadnoj Evropi i SAD -u.

Foto: www.ucg.ac.me

I nakon što je Crna Gora 2006. postala nezavisna, ukazuje on, taj trend nije zaustavljen, već je naprotiv inteziviran.

On objašnjava kako je došao do računice od oko 150 hiljada ljudi, koji su od 1993. napustili Crnu Goru: „Sabere se broj onih koji se doselili i onih koji su rođeni, odnosno umrli i ispada da ih se iselilo oko 145 hiljada“.

Doderović ukazuje na nastavak trenda iseljavanja posljednjih godina: „To vam je kao kad se u porodici koja ima pet članova iselio jedan član, a drugi se priprema za iseljavanje“.

U nevladinoj organizaciji KOD objašnjavaju da se prema njihovim brojkama od 1992. do 2012. iselilo oko 150 hiljada ljudi.

Foto: Privatna arhiva

„U periodu od 1991. do 2018. prirodni priraštaj, odnosno razlika između broja rođenih i umrlih je iznosila preko 75.000. U periodu od 1990 do 2012. se doselilo najmanje 74.000 sadašnjih stanovnika Crne Gore. Precizan zbir ta dva podatka daje u zbiru preko 150.000 stanovnika.

Sve ovo su zvanični podaci“, kaže **Mirza Krnić** iz te organizacije za *Evropski puls*.

Ukazujući da nema ni preciznih podataka o tome koliko je ljudi naselilo Crnu Goru nakon 2012, Krnić navodi da ako bismo išli pretpostavkom da je ta cifra na nivou prosjeka od 1990/91 naovamo, došli bi do broja od čak 173.000 ljudi koji je otišao iz Crne Gore: „Napominjem ipak da je to samo predikcija za koju nemamo podatke već se u tom dijelu (koji se odnosi na broj 173.000) bavimo isključivo matematičkom kalkulacijom“.

Doderović, koji je profesor na Filozofskom fakultetu u Nikšiću, kaže da je proces neoliberalne ekonomije i njegova nekritična primjena stvorila veliku nezaposlenost što je razlog iseljavanja, posebno u slučaju mladih.

„Vlast od 1993. statistički ne prati broj ljudi koji se iseljavaju u inostranstvu, tako da bi za početak morala postojati statistika o tome koliko ljudi je zaista otišlo“, kaže on.

Na pitanje da li država „krije“ broj ljudi koji su se iselili, on kaže da neoliberalno tržište podrazumijeva da jedan broj stranaca dolazi da radi u Crnu Goru, a da sa druge strane jedna broj naših građana odlazi u inostranstvo. „Imate stalne fluktuacije i ne možete da utvrditi tačan broj. Ali država mora da ozbiljnije počne voditi računa o tržištu rada da bi došla do nekog bilansa. Ne mislim da to rade namjerno, ali tržite radne snage podrazumijeva ozbiljan pristup, stručan kadar i odgovoran odnos“, kazao je on.

Mirza Krnić iz KOD-a kaže da je za veliku brigu struktura ljudi koji odlaze iz Crne Gore. „To su prije svega mladi ljudi i radno najsposobiji, a veliki je problem što sve više idu radno najproduktivniji i najstručniji. Kada jedno društvo dozvoljava da je napuštaju oni sa najviše znanja onda je ono u dugoročnom problemu – jer će nekako morati da nadoknadi taj moguće i najproblematičniji deficit“, navodi on.

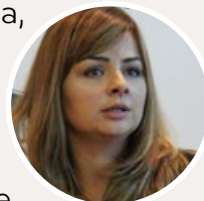
Istraživanje o mladima, koju je urađeno u okviru regionalnog projekta fondacije Friedrich Ebert (FES), a koje su predstavili FES i Centar za građansko obrazovanje (CGO), pokazalo je da veoma snažnu ili umjerenu želju da emigrira iz Crne Gore ima polovima mladih u Crnoj Gori i to onih najobrazovanijih.

U „Studiji o mladima u Crnoj Gori 2018-2019“ se navodi, na primjer, da jedna trećina studenata (34%) na master ili doktorskim studijama tvrde da imaju jaku ili vrlo jaku želju da emigriraju. Među onima koji nijesu u procesu obrazovanja skoro jedna petina ili 19,5% mladih ima jaku ili veoma jaku želju za emigriranjem.

Takođe, stepen zadovoljstva životom utiče na spremnost mladih

da emigriraju, kao i zadovoljstvo poslom. Oni koji pokazuju veći stepen zadovoljstva ovim aspektima života u manjem broju imaju želju da emigriraju. Materijalni položaj domaćinstva takođe ima veze sa željom da se emigrira. Tako su oni koji sebe smatraju najsiromašnijima skloniji razmišljanju o emigriranju od onih koji vide svoj životni standard kao dobar.

Daliborka Uljarević, izvršna direktorka CGO-a, prilikom predstavljanja istraživanja, ukazala je na zabrinjavajući broj mladih koji u Crnoj Gori sve manje vide ličnu i profesionalnu perspektivu. Takav je odnos vezala sa percepcijom društva u kojem žive. „Mladi u Crnoj Gori smatraju da je znanje mnogo manje važno prilikom zapošljavanja od relacija sa moćnicima, ličnih veza i partijske pripadnosti. Čak i sreću cijene važnijom od obrazovanja prilikom zapošljavanja. Ovo sve opominje na potrebu preduzimanja hitnih i sadržajnih akcija kako bi se situacija unaprijedila“, zaključila je Uljarević.

Njemačka za tri godije odobrila preko tri hiljade radnih dozvola građanima Crne Gore

Načelnica Odsjeka za EURES i međunarodno posredovanje u zapošljavanju u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore, **Gordana Vukčević** kaže za *Evropski puls* da ne raspolažu preciznim podacima o ukupnom broju crnogorskih državljana na radu u inostranstvu.

Foto: www.zccg.me

Ona kaže i da Zavod zainteresovanim građanima ne traži posao u inostranstvu. Kako je dodala, zadatak Zavoda, prilikom posredovanja pri zapošljavanju u inostranstvu je da, prije svega, informiše naše građane o mogućnostima, kao i da se minimiziraju nepravilnosti i obmane naših građana pri nalaženju posla u drugoj državi i sprečavanja nelegalnih migracija.

„Vrlo često, i to putem društvenih mreža, koje je nemoguće kontrolisati, pojedinci, firme ili organizacije netačno informišu građane o mogućnostima zapošljavanja u inostranstvu i obećavaju im zaposlenje i 'sređivanje papira', uz finansijsku nadoknadu. Građani ili budu prevareni za taj iznos novca ili budu žrtve rada 'na crno', finansijske ili radne eksploatacije u toj državi“, objašnjava Vukčević.

Kaže da je prema zvaničnim podacima Federalne agencije za zapošljavanje SR Njemačke (njemački zavod za zapošljavanje), koje im dostavljaju, za tri godine od (1. januara 2017. do 31. marta 2019.) izdato 3.226 odobrenja za crnogorske državljanke da mogu zasnovati radni odnos u Njemačkoj.

„Napominjem, riječ je o broju saglasnosti, a ne o broju državljana, jer u okviru ovog broja ima saglasnosti koje su više puta odobravane istim licima. U istom periodu, odbijena su 984 zahtjeva za izdavanjem ove saglasnosti“, kazala je ona.

Da se stalno povećava broj građana koji napuštaju Crnu Goru, prije svega u potrazi za boljim životom, potvrđuju i podaci Centralne banke Crne Gore. Priliv novca po osnovu doznaka iz inostranstva svake godine se povećava. Doznake su 2006. činile 7,5 odsto društvenog proizvoda, da bi posljednjih godina bile konstatno preko 10 procenata.

Ministar vanjskih poslova **Srđan Darmanović** nedavno je izjavio da se procjenjuje da se iz dijaspore godišnje građanima Crne Gore pošalje oko pola milijarde eura.

Pitanjem iseljavanja, Vlada se za sada bavi samo deklarativno. Vladina Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. pokazuju da bi u 2050. Crna Gora mogla imati 542.000 stanovnika, ili za 78.000 manje (12.6% manje) nego na popisu 2011.

U vladinoj Strategiji se predviđa da će na migracije znatno uticati integracija u EU. Očekuje se da će mladi ljudi iz Crne Gore odlaziti u države EU koje će im pružati bolje uslove za život i profesionalno napredovanje, a da će Crna Gora privlačiti radnu snagu, uglavnom iz regiona, mahom niže obrazovne strukture za jednostavnija zanimanja.

Da bi država morala da se ozbiljno pozabavi ovim pitanjem pokazuju primjeri novih članica EU koje doživljavaju pravu demografsku katastrofu. Analiza koja je objavljena u časopisu *Public Sector Economics* pokazuje da hrvatska statistika od 2013. do 2016. bilježi da se iselilo oko 100.000 Hrvata, dok strani izvori govore da broj iseljenika doseže do 230.000. To znači da se iz Hrvatske dnevno iseli 247 osoba, odnosno da je svake godine "napusti" grad veličine Osijeka. Analiza je pokazala da su građani te države otišli zauvijek i da se iseljavaju cijele porodice, posebno iz manje razvijenih dijelova Hrvatske. Takođe, posljednjih godina se iseljava sve mlađe stanovništvo,

Polovina muške radne snage se iselila za vrijeme Nikole Petrovića

Profesor Doderović ističe i da Crna Gora ima i istorijsko negativno nasljeđe iseljavanja.

„Zanimljivo je da je od 1878. do 1912, dakle prije Balkanskih ratova, iz Crne Gore samo u SAD-u bilo 20.000 iseljenika, što je činilo polovinu muške radne snage. Čak su i vojne vlasti u jednom periodu zabranile iseljavanje“, navodi on. Doderović podsjeća da je bivša Jugoslavija od 1965. imala sporazume sa Zapadnom Njemačkom o odlasku radne snage, ali da se taj broj smanjivao posle 1974. do početka ratova 90-ih godina prošlog vijeka, kada je krenulo masovno iseljavanje i to ne samo iz zemalja pogođenim ratom.

tako da je u razdoblju od 2001. do 2013. prosječan hrvatski emigrant imao 41,5 godina, dok je u 2016. imao 33,6 godina. Prognozira se da se završio prvi veliki talas odlazaka te da, iako će se iseljavanje nastaviti, intenzitet emigriranja slabi. Od kako su ušle u EU iz Rumunije i Bugarske se odselilo na stotine hiljada radnika, među njima ogroman broj visokoobrazovanih, posebno ljekara i zaposlenih u zdravstvenim ustanovama. Prema istraživanju američkog analitičko-istraživačkog centra *Gallup*, objavljenog krajem prošle godine, iz Rumunije je otišlo 22 posto građana, Mađarske 16, Bugarske 12 posto. Iz Rumunije je, otkako je postala članica EU, otišlo 43.000 ljekara i farmaceuta. Kako bi suzbili „odliv mozgova“, u tim zemljama su odlučili da moraju naći načina da povećaju plate. Tako, prema podacima njihovih nacionalnih statističkih službi i prema izveštajima agencija, plate napreduju po stopama od osam do 15 odsto godišnje.

KLJUČ SU EDUKACIJA I SARADNJA SA POLJOPRIVREDNIM PROIZVOĐAČIMA

Foto: Privatna arhiva

Piše: Radana Damjanović

*Autorka je generalna direktorka
Direktorata za poljoprivredu i
pregovaračica za poglavlje 11*

Crna Gora je otvorila pregovore u poglavlju 11- Poljoprivreda i ruralni razvoj 13. decembra 2016. godine. Pravna tekovina u ovom poglavlju je kompleksna i obuhvata propise koji, kao cjelina, čine Zajedničku poljoprivrednu politiku (ZPP).

ZPP je jedna od najstarijih, najvažnijih i najskupljih zajedničkih politika EU, kreirana sa ciljem da potrošačima obezbijedi stabilno snabdijevanje bezbjednom i kvalitetnom hranom po pristupačnim cijenama, a poljoprivrednim proizvođačima omogući pristojan životni standard.

Zahtjevi pristupanja u poglavlju 11 su brojni i odnose se na usvajanje i primjenu pravila: politike direktnih plaćanja, što podrazumjeva i uspostavljanje administrativnog i kontrolnog sistema – IAKS, kao glavnog implementacionog alata; zajedničke organizacije tržišta; državne pomoći; ruralnog razvoja; organske proizvodnje i politike kvaliteta; kao i uspostavljanje mreže računovodstvenih podataka na poljoprivrednim gazdinstvima. Naša obaveza je da do dana pristupanja agrarnu politiku usaglasimo sa ZPP i uspostavimo odgovarajuće administrativne strukture za njeno sprovođenje.

Od otvaranja poglavlja realizacija aktivnosti na ispunjavanju obaveza iz pregovoračkog procesa odvija se uglavnom predviđenom dinamikom i u skladu sa Akcionim planom za usaglašavanje sa pravnom tekovinom EU. Donijeti su brojni propisi i možemo reći da je nacionalno zakonodavstvo u velikoj mjeri usklađeno sa evropskim. Složeniji dio posla predstavlja primjena propisa i uspostavljanje administrativnih struktura za sprovođenje ZPP. Upravo se i završno mjerilo za zatvaranje pregovora u poglavlju 11 odnosi na uspostavljanje IAKS-a i Agencije za plaćanja, koji će biti u potpunosti operativni do dana pristupanja. Danas imamo funkcionalnu IPARD agenciju, koja sprovodi mjere ruralnog razvoja

iz Programa razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Crne Gore u okviru IPARD II 2014-2020 (IPARD II program). Komponente IAKS-a, kao neophodnog instrumenta za upravljanje i kontrolu plaćanja u poljoprivredi, razvijamo postepeno.

Za uspješan tok pregovoračkog procesa, saradnju sa poljoprivrednim proizvođačima istakla bih kao ključnu.

Edukaciji i informisanju proizvođača posvetili smo posebnu pažnju, kako bismo ih upoznali sa koristima budućeg članstva, evropskim standardima, novim propisima i pripremili za korišćenje dostupne podrške. Za unapređivanje konkurentnosti kroz modernizaciju proizvodnje i dostizanje standarda EU u pogledu bezbjednosti hrane, zdravlja i dobrobiti životinja, zdravlja bilja i zaštite životne sredine, na raspolaganju su im sredstva iz nacionalnog budžeta i pretpristupnih fondova. Kroz IPARD II program, našim proizvođačima dostupno je 52 miliona eura bespovratne podrške za investicija u proizvodnju i preradu poljoprivrednih proizvoda, diverzifikaciju i razvoj ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima. Implementacija IPARD programa predstavlja i svojevrsnu pripremu naše administracije i proizvođača za primjenu zahtjevnih procedura i korišćenje sredstava iz strukturnih fondova EU namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvoju.

Predstoji nam intenzivan rad na ispunjavanju završnog mjerila, a s obzirom da se očekuje reforma ZPP, administracija će imati više posla radi prilagođavanja novim pravilima.

Iako zahtjevan, proces usaglašavanja sa poljoprivrednom politikom EU daje mogućnosti za izgradnju održivog i konkurentnog crnogorskog poljoprivrednog sektora, obezbjeđujući tako najveće koristi za proizvođače hrane i stanovnike ruralnih područja.

MOBILNOST NA EVROPSKI NAČIN

Foto: Privatna arhiva

Piše: Nikola Bošković

Autor je na magistarskim studijama političkih nauka na Freie Universität u Berlinu, kao stipendista DAAD-a

aaaaa Kada sam nedavno sa nekoliko njemačkih kolega razgovarao o svom iskustvu sa propratnom dokumentacijom i višesatnim čekanjem u redu za dobijanje studentske boravišne dozvole ovdje u Berlinu, bili su iznenađeni. To ih je podstaklo na razmišljanje koliko su oni, državljani Evropske Unije (EU), povlašteni po pitanju mobilnosti unutar EU, a da toga često nisu ni svjesni. Za razliku od njih, kao državljanin treće zemlje u EU, tih prednosti sam itekako svjestan, pa ću se u nastavku osvrnuti na neke od njih.

Mjesto stanovanja je stvar izbora: Svi državljani EU imaju pravo i slobodu da odaberu zemlju članicu EU u kojoj žele da studiraju, rade ili se, pak, penzionišu. Administrativne zavrslame ne postoje i dovoljno je samo da EU građanin/ka po kratkom postupku prijavi boravište u nadležnoj opštini grada u koji se preselio/la. Na primjer, moja prijateljica iz Francuske je nekoliko nedjelja po dolasku u Berlin spontano odlučila da se zvanično preseli u Njemačku i to je uradila za nešto manje od pet minuta formalnosti u lokalnoj berlinskoj opštini. Štaviše, mobilnost se podstiče od strane EU. Dobar primjer za to je Evropski Portal za mobilnost pri zapošljavanju (EURES), mreža koja nudi podršku pri traženju posla u drugoj zemlji članici EU.

Jedno zdravstveno osiguranje svuda: EU je omogućila građanima/kama svih 28 članica da su zdravstveno osigurani, ma gdje bili unutar granica EU, pa čak i šire. Pokazivanjem plave kartice (veličine lične karte), tzv. Evropske kartice zdravstvenog osiguranja, ostvaruje se pravo za korišćenje zdravstvenih usluga, po istim uslovima kao i za matične građane/ke zemlje članice EU u kojoj bivaju usluženi. Dakle, što se tiče zdravstvene usluge, nema brige u slučaju zdravstvene nezgode tokom putovanja ili bilo kojeg drugog boravka u nekoj od zemalja EU.

Putovanje „bez granica“ – bukvalno: Deset godina nakon potpisivanja Šengenskog sporazuma, tačnije od 1995. godine, san o slobodnom kretanju, bez prelaska granica je postao java za veliku većinu EU članica. Takođe, putnici prelaze granice bez pokazivanja pasoša i prethodno uobičajenih graničnih kontrola i pretresa. O tome koliko je važno ovo dostignuće svjedoči i činjenica da se svake godine ostvari više od 1,25 milijardi prelazaka granica unutar Šengenskog prostora. Ostvarena ušteda novca, vremena i radne snage je priča za sebe.

Jedinstveni broj za hitne slučajeve: Iako u prvi mah zvuči neznačajno, postojeći jedinstveni besplatni broj za hitne slučajeve širom EU spašava živote. Ranije je svaka članica EU imala svoje brojeve za policiju i vatrogasnu pomoć i samim tim se često dešavalo da turisti, pa i oni koji su se nedavno doselili u zemlju članicu, u slučaju nezgode nisu znali broj za hitnu pomoć, što je odmagalo i sprječavalo brzo reagovanje nadležnih službi. Od 2008. broj 122 za hitne slučajeve je jedinstven za cijeli prostor EU. Osim toga, pozivni centri prihvataju pozive i rade na više jezika. Dakle 122, zapamtiti!

Nema rominga – nema dodatnih troškova: Od 2017. godine građani EU nemaju dodatne troškove kada koriste usluge mobilnih telefona u drugoj zemlji članici EU. Uprošćeno - internet, pozivi i poruke koštaju kao kod kuće.

I za kraj, ostavljam vas da na tren zamislite kako bi bilo da građani naše zemlje i okolnih zemalja uživaju gore navedene prednosti, a pritom kao dio porodice društava EU. Vjerovatno bi nam bilo toliko lakše da bismo brzo zaboravili kako nam je sada, zar ne?

„Tuđe livade“ nisu uvijek zelenije

Foto: Privatna arhiva

Piše: Siniša Gazivoda

Autor je advokat.

I

Istraživanje uporednih zakonodavstava predstavlja vrlo koristan metod prilikom izrade nacrtu zakona ili drugih propisa i omogućava da se u domaći pravni sistem implementiraju pravni instituti ili odredbe za koje se u drugim državama pokazalo da imaju dobar efekat na društvo u cjelini.

Naravno, ovdje se ne misli na puko i nekritičko prepisivanje propisa drugih država, a takvo postupanje rađa najmanje dva pitanja. Prvo, da li su pojedinci koji sačinjavaju komisije i radne grupe koje pribjegavaju takvom "pristupu" uopšte stručno i moralno dorasli ozbiljnom zadatku kakav je pisanje zakona i drugih propisa? Drugo, mnogo bitnije, da li će se takav propis uopšte moći adekvatno primijeniti kad se "prenese" iz jednog sistema u drugi, odnosno iz drugog društvenog ambijenta.

Međutim, i kad se ovaj metod primjenjuje krajnje dobronamjerno i savjesno može se doći do onoga što zovemo sindromom "tuđe livade" koja, kao što znamo, uvijek izgleda zelenije. Često čujemo da je argument za određenu izmjenu u pravnom sistemu to što je tako nešto propisano i u nekoj državi članici Evropske unije ili u zemljama regiona. Iako se čini da takav argument kod nas ima posebnu snagu, za mene lično ne znači mnogo, mada sam prilično usmjeren ka evropskim vrijednostima. Ipak, jasno

je da ne postoji znak jednakosti između njih i svakog propisa svake države članice Unije. Osim toga, još značajnije pitanje je da li smo kao zemlja u tranziciji zreli za neki pravni implant iz razvijenih pravnih sistema, posebno kad je u pitanju uvođenje određenih sankcija.

II

Primjera radi, kada je predložena izmjena radnog zakonodavstva, na način što će umjesto sadašnje odredbe da potraživanja iz rada ne zastarijevaju, biti propisan rok zastare od četiri godine, to je, između ostalog, obrazloženo kao usklađivanje sa uporednom praksom zemalja u okruženju!? Smatram da u državi, Ustavom određenoj kao državi socijalne pravde, uvođenje roka zastare za potraživanje iz rada i po osnovu rada ne može adekvatno biti obrazloženo usklađivanjem sa zemljama u okruženju. Zbog čega bi uopšte jedna država pravila izmjene u zakonodavstvu na štetu radnika da bi vršila usklađivanje za zemljama u okruženju!?

Drastičniji primjer je predstavljala namjera, od koje se srećom za sad odustalo, da se krivičnim zakonodavstvom predvidi novi oblik izvršenja krivičnog djela - ometanje pravde, tako što bi se obezbijedila krivičnopravna zaštita sudstva od izlaganja poruzi. To je sa najviših adresa predlagača obrazloženo kao nešto što prepoznaju i krivični sistemi uzornih zapadnih demokratija. Nije

sporno da je zaštita ugleda sudstva, prema Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, legitiman cilj za ograničenje slobode izražavanja. No, jasno je i da u "sistemima uzornih zapadnih demokratija" postoji neuporedivo manji rizik da će takvo ograničenje biti zloupotrijebljeno.

Zbog toga smatram da se kao društvo u tranziciji prije treba ugledati na slobode dostignute u razvijenim zemljama nego na represivne mjere.

III

U Njemačkoj je u jesen 2017. godine stupio na snagu *Netzwerkdurchsetzungsgesetz*. Približan prevod bio bi Zakon za poboljšanje primjene prava na društvene mreže, a kolokvijalni naziv u Njemačkoj mu je – Zakon o fejbuku.

Ukratko, ovaj propis uveden je u cilju zaštite korisnika društvenih mreža od govora mržnje, lažnih vijesti i sličnih pojava i to tako što je predvidio obavezu mreža da odgovore na prigovore/prijave korisnika i obrišu "nezakoniti sadržaj". Zakonom je normirana obaveza društvenih mreža da u roku od 24h od prijema prijave obrišu očigledno nezakonite sadržaje, a druge nezakonite sadržaje u roku od sedam dana. Dalje, ovaj Zakon predviđa obavezu društvenih mreža da sačinjavaju polugodišnje izvještaje o tome kako su postupali po prigovorima, da te izvještaje adekvatno obavljaju, kao i da donesu procedure o postupanjima po prijavama koje su podnijeli korisnici itd.

IV

Njemačka je bez dileme uzorna zapadna demokratija, a pobude za donošenje Zakona za poboljšanje primjene prava na društvene mreže sasvim su razumljive, jer su i govor mržnje i lažne vijesti veliki izazov sa kojim se suočava savremeni svijet. Prema tome, na prvi pogled čini se da bi bilo mudro preuzeti ovaj propis i ugraditi ga i u naš pravni sistem.

Međutim, teško da bi društvene mreže prihvatile obavezu da se bave podnošenjem izvještaja i drugim administrativnim procedurama u državi koja, u odnosu na recimo Njemačku, ima neuporedivo manji broj korisnika društvenih mreža.

U mjesecima koji su prethodili donošenju ovog Zakona u Njemačkoj je trajala žučna rasprava stručne i naučne javnosti o

tome da li ovaj propis ugrožava slobodu izražavanja. Konačno, reagovao je i specijalni izvjestilac za promociju i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja Ujedinjenih nacija.

Svi kritičari ovoga propisa bili su saglasni u tome da država ne bi smjela da delegira mehanizme cenzure na privatni sektor što se u ovom slučaju dešava jer društvene mreže same filtriraju što je zakonit a što nezakonit sadržaj. Zatim je prigovoreno da je nezakonit sadržaj previše nejasno i dvosmisleno definisan, pa u konkretnim slučajevima neće biti jednostavno razlučiti da li je neko izražavanje na društvenim mrežama dozvoljeno. Uz navedeno, kratki rokovi za odlučivanje po prigovorima mogli bi uticati da društvene mreže, zbog suočavanja za ozbiljnim sankcijama koje Zakon predviđa, obrišu prijavljene sadržaje u svim graničnim situacijama u kojima bi bilo potrebno dodatno vrijeme da se procijeni da li se radi o zakonitom sadržaju. Isti efekat na njih mogle bi imati zapriječene sankcije jer u određenim slučajevima Zakon predviđa da se može izreći novčana kazna do pet miliona eura.

Zbog svega navedenog, kritičari smatraju da postoji opasnost da je Zakon za poboljšanje primjene prava na društvene mreže suprotan međunarodnim pravnim instrumentima, kao što su Međunarodna konvencija o građanskim i političkim pravima, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Povelja o osnovnim pravima EU, itd. Da li je tako, pokazaće vrijeme.

V

Dakle, bez obzira što je neki propis donijet u uglednoj članici EU, zemlji razvijene demokratije i pravne tradicije, njegova usaglašenost sa međunarodnim pravnim izvorima može biti upitna.

Takođe, takav propis može biti neprikladan za "ugrađivanje" u drugačiji društveni ambijent a tu još jednom naglašavam da smatram bitnom okolnost da je Crna Gora društvo u tranziciji i da naročito kod uvođenja ograničenja pojedinih prava i sloboda treba pokazati oprez.

Naravno, zloupotreba prava nije poželjna pojava, ali prihvatljivije je da se desi sporadična zloupotreba slobode nego zloupotreba sankcije.

STUDIJA O MLADIMA U CRNOJ GORI 2018/19

MLADI MORAJU DOBITI VEĆU PAŽNJU SVIH

Priredila: Milica Zindović
asistentkinja na programima

Mladi suštinski nijesu u fokusu donosilaca odluka, a to svoj izraz ima i izvjesnom osjećaju otuđenosti mladih od političkog i društvenog angažmana, kao i u rastućem trendu želje mladih da napuste Crnu Goru, zaključeno je konferenciji *Šta politika i društvo mogu da urade za mlade u Crnoj Gori?* koju su organizovali Centar za građansko obrazovanje (CGO) i fondacija Fridrih Ebert predstavljajući istraživanje o mladima.

Istraživanje pokazuje da je zabrinjavajući broj mladih koji u Crnoj Gori sve manje vidi ličnu i profesionalnu perspektivu, a među deset država obuhvaćenim istraživanjem, Crna Gora i Albanija su vodeće po potencijalu za odliv mozgova. Među mladima koji žele da odu iz Crne Gore dominantni su oni sa najvišim nivoom obrazovanja, što je podatak koji pali crveni alarm za državnu strukturu Crne Gore. Takođe, mladi u Crnoj Gori smatraju da je znanje manje važno prilikom zapošljavanja od relacija sa moćnicima, ličnih veza i partijske pripadnosti.

Zabrinutost izaziva i činjenica da mladi ljudi, iako imaju pozitivna razmišljanja kada je riječ o demokratiji i evropskim vrijednostima, ipak pokazuju naklonost prema jakom vođstvu i autoritarnosti. Zabrinjavajući je i podatak da bi se mladi, umjesto borbe protiv korupcije koju i sami percipiraju, radije prilagodili pravilima igre ili napustili državu. Veoma snažnu, snažnu ili umjerenu želju da emigrira iz Crne Gore izražava 50.7% mladih i to onih najobrazovanijih.

Istraživanje je pokazalo da su mladi polovično zadovoljni kvalitetom obrazovnog sistema, a da je najveći broj njih uvjeren u potpunosti u postojanje slučajeva korupcije u obrazovanju.

Takođe, rezultati ukazuju na postojanje značajnih nejednakosti u pristupu obrazovanju i ostvarivanju obrazovnih postignuća.

Mladi smatraju da bi se država morala baviti problemom nezaposlenosti – čak 89,1%, dok u dijelu povjerenja u institucije, mladi najviše vjeruju crkvi, a zatim vojsci i policiji dok najmanje povjerenja imaju u političke partije, sindikate, medije, Skupštinu i Vladu.

Izraženo je i postojanje etničkih distanci – trećina mladih se ne bi družila sa pripadnicima romske ili albanske populacije, dok je za čak dvije trećine ispitanika brak sa Romima neprihvatljiv, a slično je i sa Albancima. Jedna trećina se protivi ideji o sklapanju braka sa Hrvatima, Bošnjacima i Makedoncima, a svaki dvadeseti ispitanik i sa Srbima.

Nalazi suštinski preporučuju da su potrebni sveobuhvatni naponi u pravcu demokratizacije i jačanja aktivizma mladih na svim nivoima – građansko obrazovanje u školama, programi za mlade kroz organizacije civilnog društva, sindikate, partije, studentske organizacije.

Studija o mladima u Crnoj Gori 2018/19 je dio šireg istraživanja koji je inicirao i podržao FES, u okviru projekta *Mladi u jugoistočnoj Evropi 2018*. Terensko istraživanje sprovedla je organizacija CeSID, a u Crnoj Gori je sprovedeno na slučajnom, stratifikovanom, reprezentativnom uzorku od 711 ispitanika starosne dobi između 14 i 29 godina, metodom direktnog upitnika između 10.2.2018. i 6.3.2018. u 15 crnogorskih opština, dok je obradu analiza uradio **Petar Đukanović**, koordinator programa Ljudska prava u CGO-u.

EIC Bilten - *Evropski puls* - je elektronski časopis koji izdaje Centar za građansko obrazovanje (CGO). Zaveden je u Ministarstvu kulture pod rednim brojem 578.

Glavni i odgovorni urednik:
Vladan Žugić

Uređivački kolegijum:
Damir Nikočević, dr Vladimir Vučković, Daliborka Uljarević

Prevod i lektura:
CGO

Dizajn i prelom:
Filip Đurišić

Produkcija:
Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Evropski puls možete preuzeti na sajtu www.cgo-cce.org

MINISTARSTVO JAVNE UPRAVE

Izdavanje ovog časopisa podržalo je Ministarstvo javne uprave kroz projekat "*Pregovarajmo zajedno za Crnu Goru u EU*"

Stavovi izraženi u *Evropskom pulsu* isključiva su odgovornost CGO-a i ne odražavaju nužno stavove Ministarstva javne uprave.